

Володько А. М.,
Національний технічний університет України "КПІ", м. Київ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

У статті розглянуто компетентісний підхід до навчання студентів-перекладачів усному перекладу науково-технічних текстів. Виявлено компетенції, формування яких є важливим для професійної перекладацької компетенції та досліджено взаємозв'язок компетенцій та видів перекладу, які застосовуються в навчальному процесі, залежно від його етапу.

Ключові слова: усний переклад, компетенції, компетентісний підхід, професійна перекладацька компетенція, науково-технічний текст.

В статье рассмотрен компетентеский подход к обучению студентов-переводчиков усному переводу научно-технических текстов. Выделены компетенции, формирование которых является важным для профессиональной переводческой компетенции и исследована взаимосвязь компетенций и видов перевода, которые применяются в учебном процессе, в зависимости от его этапа.

Ключевые слова: усный перевод, компетенции, компетентеский подход, профессиональная переводческая компетенция, научно-технический текст.

This article deals with the competency approach to training future interpreters to interpret of scientific-technical text. The competences, the formation of which is important for future development of professional competences of the interpreters have been considered. The interrelation between types of translation used in the process of training, and interpreters skills, necessary for translating, has been also analysed.

Keywords: interpretation, competence, competence approach, professional translation competence, scientific-technical text.

Постановка проблеми. Стрімке поширення міжкультурної інтеграції у всіх сферах суспільного життя Європи та світу встановлює нові вимоги до випускників вищих навчальних закладів, що змушує викладачів та науковців розробляти нові методики викладання та змінювати підходи до навчання, вдосконалюючи систему освіти в країні.

Науковцями приділяється багато уваги навчання професійно-орієнтованій іноземній мові студентів-немовників (Тарнопольський О. Б., Гавриленко Н. Н., Образцов П. І., Єлісеєва О. Л., Баранова С. В.), але це не означає, що перекладачі стають непопулярними на міжнародному та вітчизняному ринку праці, навпаки, міжнародні конференції, ділові зустрічі, переговори, зустрічі на адміністративному та побутовому рівні не обходяться без перекладачів, фонові знання яких повинні відповідати величезному тематичному колу (від побуту до проблем спеціальних галузей науки) – це збільшує умотивованість студентів до досягнення нових вершин і відкриття нових горизонтів. Основним завданням студентів під час навчання стає формування професійної перекладацької компетенції у всіх видах усного перекладу та подолання психофізіологічних труднощів, пов'язаних з особливостями роботи усного перекладача, що визначає актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Компетентісний підхід до навчання майбутніх перекладачів усного перекладу висвітлювався у роботах багатьох вчених (Ганічева Т. В., Черноватий Л. М., Карабан В. І., Гавриленко Н. Н., Гак В. Г., Комісаров В. Н.).

Мета дослідження. Метою статті є виявлення і систематизація компетенцій, формування яких потрібне до початку навчання усного перекладу та які формуються під час навчання. Для цього проаналізуємо класифікації науковців, які вивчали компетентісний підхід до навчання перекладу та скомбінуємо їх з видами перекладу, які можна залучати на різних етапах навчання.

Головною проблемою навчання усного перекладу є недостатнє теоретичне вивчення цього питання та не розробленість практичної методики навчання усного перекладу. Але у практиці викладання розроблено багато авторських методів, за якими працюють університети та факультети, що готують професійних перекладачів, наприклад перекладацький факультет Сорбони (Франція), університет Йогана Гутенберга (FASK в м. Гермерсхайм; Німеччина), університет Женеви (Швейцарія), Вища школа перекладу МДУ ім. М. В. Ломоносова (Росія) та перекладацькі факультети в КНЛУ, КНУ ім. Т. Г. Шевченка, НПУ ім. М. П. Драгоманова, НТУУ "КПІ", ХНУ ім. В. Н. Каразіна та інші.

Як правило, переклад застосовується на різних етапах навчального процесу, допомагаючи студентів осягнути систему виразних засобів мовлення у двох мовах. Крім цього, переклад відіграє важливу роль як продуктивний спосіб практичного застосування знань, здобутих на заняттях з іноземної мови. Не можна не погодитися з С.В. Барановою, яка вважає, що переклад наочно демонструє студентам практичну цінність володіння іноземною мовою і тим самим посилює мотивацію до її вивчення. Постійне співставлення у його процесі іноземної та рідної мов сприяє глибшому пізнанню тієї чи іншої мови, підвищенню мовленнєво-розумової культури [2, с. 13].

Позитивні результати сучасного навчання перекладу у Росії представлені в роботі Н. М. Гавриленко "Теорія і методика навчання перекладу в сфері професійної комунікації". Автор сформулювала у своїй роботі основну мету навчання перекладу – формування особистості перекладача, що реалізовує себе у процесі виконання трудової діяльності, тобто формування його професійної перекладацької компетенції [3].

Питання формування компетенцій у перекладі та їх характеристики вивчалось багатьма вченими (Алексєєва І. С., Бреус Е. В., Гавриленко Н. М., Комісаров В. Н., Мірам Г. Е., Міньяр-Білоручев Р. К. та ін.), але ще не є остаточно вирішеним. Т. В. Ганічева у своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому методиці навчання філологів усного англомовного двостороннього перекладу в галузі прав людини подає повну інформацію про

зміст перекладацької компетенції та види перекладу як об'єкт навчання. За Т. В. Ганічевою до перекладацької компетенції входять наступні компоненти: комунікативний (мовна, мовленнєва, соціокультурна: країнознавча, лінгвокраїнознавча та предметна компетенції), професійно-технічний, текстотворюючий, прагматичний, стратегічний, морально-етичний.

З огляду на специфічність об'єкту дослідження, а саме перекладу науково-технічних текстів, слід детальніше розглянути предметну компетенцію (Алексеева І. С., Грабовський Н. К., Комісаров В. Н., Черноватий Л. М., Швейцар А. Д. та ін.), яка передбачає володіння та формування бази фонових знань, які стосуються певного фаху, і без яких неможливий якісний галузевий переклад. Відомо, що у перекладача, який має достатню мовну підготовку, але не володіє необхідними фоновими знаннями у відповідній галузі науки й техніки, основні труднощі будуть пов'язані з розумінням тих частин тексту, в яких викладено вузькофахові питання.

Вмотивований відбір змісту навчання студентів-перекладачів та наукова організація процесу формування їхньої фахової компетенції забезпечить високий рівень володіння фоновими знаннями, відсутність яких може спричинити виникнення лакун – фрагментів тексту, в тлумаченні яких перекладач почуватиме себе невизначено. Здатність заповнювати лакуни різними способами залежить від повноти орієнтації спеціаліста у темі і контексті. Фонові знання формуються перед усім внаслідок особистого досвіду, тому мають бути об'єктом засвоєння при навчанні перекладачів. Продовження поповнення людиною своїх фонових знань відбувається протягом всього життя, тому формування їх основної бази є важливим питанням в методиці навчання усного перекладу науково-технічних текстів [4].

Можна припустити, що базовий етап формування предметної компетенції починається ще задовго до початку навчання усного перекладу науково-технічних текстів у складі соціокультурної компетенції, тому що основні уявлення про науку і техніку студент отримує ще у доуніверситетський період [5].

Під час перекладу науково-технічного тексту студенту потрібно пам'ятати про розбіжності в побудові речень німецької та української мов, про відмінність системної організації цих мов, іноді виникає необхідність текстової модифікації, яку важко передбачити. Курс лекцій з перекладознавства, що є підґрунтям для формування професійно-технічного стратегічного компоненту перекладацької компетенції, допоможе студентам теоретично визначити можливі "стратегії" перекладу та вивчити основні положення теорії та практики перекладу, види перекладів та перекладацькі вміння, які слід розвивати для формування морально-етичного компоненту.

Таким чином студент готується до наступного етапу навчання – письмового перекладу, який сформує текстотворюючий та стратегічний компонент перекладацької компетенції, підготує студента до перекладацького аналізу тексту. Крім традиційних перекладів студентам можна запропонувати написати переклади-перекази, анотації, реферати, адаптації науково-технічних текстів різної складності. Зміна видів професійно-орієнтованих завдань готуватиме студентів до постійних неочікуваних ситуацій у майбутньому. Паралельно навчання письмового перекладу слід починати формування перекладацьких навичок та психологічних установок на інтенсивність роботи, конкурентність, самостійну роботу над перекладацькою поведінкою, культурою української мови та на кінцеву мету. Важливим є залучення вправ по мнемотехніці, вправ на розвиток уваги, логічного мислення та моделювання ситуацій [1].

Результати дослідження. Коли базова підготовка студентів проведена, їх лексичний запас поповнений і опрацьовано можливі граматичні, лексичні та стилістичні особливості підмови доцільним є навчання усного перекладу, яке починається з найлегшого – усного перекладу з аркушу – і поступово ускладнюється – послідовним (абзацно-фразовий, конференц-переклад) та синхронним (з/без опори).

Висновки. Формування перекладацької компетенції в усному перекладі текстів науково-технічного спрямування є складним процесом, пов'язаним з формуванням цілого ряду компетенцій, правильним вибором змісту та засобів навчання. Проведений аналіз не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблематики, проте відкриває перспективи подальшого дослідження для встановлення ефективності запропонованих гіпотез.

Література:

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика : Учеб.пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. – СПб. : Союз, 2004. – 288 с.
2. Баранова С. В. Переклад як складова лінгвістичної підготовки юристів // Вісник Сумського державного університету. – 2004. – № 3(62). – С. 15-20.
3. Гавриленко Н. Н. Лингвистические и методические основы подготовки переводчиков с иностранного языка на русский в области науки и техники (на примере перевода с французского языка на русский) : Дис. докт. педагог. наук : 13.00.02. – М., 2006. – 541 с.
4. Ганічева Т. В. Зміст поняття "перекладацька компетенція" // Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу : Матеріали III Всеукраїнської наукової конференції. – Харків : Константа, 2005. – С. 43-45.
5. Delisle J. Translation: An Interpretive Approach / Delisle J. – Ottawa : Ottawa University Press, 1988. – P. 1-8.